

ÎNVĂȚĂMÂNTUL ȘI ȘTIINȚA – DOMENIUL PRINCIPAL AL COLABORĂRII CULTURALE DINTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI ROMÂNIA (1991-2005)

Mariana ȚIBULAC

Facultatea de Istorie și Filozofie

The main directions of international relations of Republic of Moldova in the education field are to participate in students, pupils and masters' exchange, joint scientific researches, international and interregional education programs, as well as take an active part in their work.

Pursuant to the efficient activity of the Ministry of Education, Republic of Moldova has joined to the number of international conventions in the education field. Moreover, the Ministry has launched an effective cooperation with international organizations as well.

Developing special relations with Republic of Moldova will be based on a European-oriented partnership, both political, cultural and educational. Romania will bilaterally promote a number of instruments, including encouraging and ensuring the Romanian investments in Republic of Moldova, granting assistance through official development assistance funds, bilateral projects stimulating cooperation in education, science, culture etc.

Colaborarea academică cu instituțiile din mediul educațional și cultural-internațional întotdeauna a reprezentat un factor extrem de important în dezvoltarea unei societăți moderne. Astfel, acordurile interuniversitare încheiate de Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova cu universitățile din România prevăd schimburi de profesori, cercetători și studenți pentru stagii didactice, susținere de cursuri și conferințe, proiecte comune de cercetare, schimb de publicații etc.

Pe parcursul anilor '90 s-a prelungit conlucrarea în vederea aprofundării și amplificării relațiilor bilaterale în aceste domenii. Au fost desfășurate un șir de acțiuni culturale comune în domeniul învățământului, artei, științei și tehnicii între cele două state, precum și cu alte țări. Au fost coordonate și aprobate mai multe programe de acțiuni comune la nivel de ministere și departamente. În domeniul învățământului, România a alocat anual, începând cu anul de studii 1990-1991, un număr amplu de burse pentru elevii, studenții și doctoranzii din Republica Moldova.

Conform cercetărilor, începând cu 1990 până în 1998, România a acordat următoarele burse: pentru anul de studii 1990-1991 – 1290 burse de studii universitare, 15 burse pentru studii postuniversitare, 140 burse pentru doctorat și specializare; pentru 1991-1992 – 1000 burse pentru studii universitare, 1000 burse pentru studii postuniversitare și 220 burse pentru doctorat; pentru anul 1992-1993 – 975 burse pentru studii preuniversitare, 975 burse pentru învățământul superior, 200 burse pentru doctorat; pentru anul 1993-1994 – 950 burse pentru învățământul preuniversitar, 950 burse pentru învățământul superior, 200 burse pentru doctorat, 600 burse de specializare; pentru anul de învățământ 1994-1995 – 550 burse oferite pentru învățământul preuniversitar, 1100 pentru învățământul superior și 200 de burse pentru doctorat; pentru anul 1995-1996 – 1000 burse de studii pentru liceeni și studenți, 180 de burse pentru doctoranzi; pentru anul 1997-1998 – 1200 de burse pentru elevi, studenți și doctoranzi din Republica Moldova.

În baza Acordului de colaborare dintre România și Republica Moldova [1], în anul 2000 au fost înmatriculați ca bursieri: 1000 de studenți la studii universitare, 500 liceeni la studii preuniversitare și 100 la studii de doctorat. În Moldova își fac studiile în instituțiile universitare peste 200 de studenți din România. Există o colaborare fructuoasă în problemele legate de organizarea și modernizarea învățământului la toate formele: schimb de delegații ale specialiștilor, de informații și experiență privind sistemele naționale de învățământ, elaborarea și armonizarea programelor și manualelor școlare etc.

Astfel, România a primit la studii în fiecare an, în baza unor protocoale de colaborare în domeniul învățământului, un număr substanțial de tineri din Republica Moldova. Partea română și-a manifestat disponibilitatea acordării de burse pentru tinerii din Republica Moldova, elaborând, în concordanță cu practicile internaționale, o procedură descentralizată, conform căreia candidații s-au putut înscrie direct la universitățile sau școlile pe care doresc să le urmeze; au fost prevăzute trei centre (Iași, Suceava, Galați) pentru depunerea actelor de înscriere în învățământul universitar.

Pentru anul de studii 2002-2003, Guvernul de la București a oferit basarabenilor 500 de locuri subvenționate de la buget. Celor 500 de absolvenți de liceu din Republica Moldova, cu diploma de bacalaureat, li s-a oferit bursă în învățământul universitar, de lungă și de scurtă durată. În același timp, observăm că numărul elevilor români doritori de a studia la unul dintre colegiile din Republica Moldova este foarte mic. Universitățile din dreapta Prutului au mai oferit cetățenilor Republicii Moldova 390 de locuri universitare cu plată. Pentru învățământul postuniversitar – 125 locuri cu bursă, dintre care 78 la masterat, 47 la doctorat. 125 locuri cu plată, iar alte 20 de burse vor fi oferite absolvenților de licee în limba română situate în raioanele de est ale Republicii Moldova care vor urma un an pregătitor la Universitatea din Bacău. De asemenea, Guvernul României a repartizat 180 de locuri cu bursă în extensiunile universitare românești de pe teritoriul Republicii Moldova [2].

Pentru anul 2003-2004, România și Republica Moldova au continuat demersurile privind încheierea unui protocol de colaborare în domeniul învățământului, care să cuprindă și activitatea instituțiilor universitare românești. În liceele din dreapta Prutului au fost admiși 706 tineri din Republica Moldova, cu 6 mai mult decât prevedea oferta educațională a Ministerului Educației și Tineretului din România. În acest an (2003) au fost depuse 1031 dosare [3].

Pentru anul de învățământ 2004/2005, partea română a oferit 1950 burse de stat:

- 800 de locuri pentru învățământul preuniversitar;
- 1000 de locuri pentru învățământul universitar;
- 150 de locuri pentru învățământul postuniversitar.

Cele 800 de burse pentru învățământul preuniversitar au fost repartizate astfel: până la 635 burse pentru absolvenții clasei a IX-a cu examen de capacitate din Republica Moldova, promoția 2004; până la 65 burse pentru absolvenții clasei a VIII-a din România promoția 2004; până la 100 burse pentru elevii cetățeni ai Republicii Moldova care au absolvit în 2004 clasele a IX-a și a X-a în liceele din România și care au studiat fără bursă. Bursele au fost acordate în acest an de către Ministerul Educației și Cercetării în baza mediilor anuale la absolvirea clasei a IX-a și a X-a, comunicate de inspectoratele școlare [4].

Ministerul Educației și Cercetării de la București, în persoana dr. Mircea Miclea, a semnat ordinul privind repartizarea pe universități a cifrei de școlarizare și metodologia de admitere la studii în România pentru anul de studii 2005-2006 a tinerilor moldoveni. Pentru anul de învățământ 2005-2006, pentru moldoveni au fost aprobate 1050 de locuri, dintre care 1000 de burse și 50 fără taxe de școlarizare. Cele 1000 de burse au fost repartizate în felul următor:

- 523 locuri pentru cei care au absolvit un liceu din România;
- 477 locuri pentru deținătorii diplomelor de bacalaureat, promoția 2005 din Republica Moldova.

Primii au susținut admiterea ca și cetățenii români, pe când absolvenții liceelor din Republica Moldova au fost înscriși la studii în baza dosarului de concurs [5].

Procesul de tranziție al Republicii Moldova la economia de piață declanșat după proclamarea independenței se desfășoară în condițiile unei acute crize social-economice și cultural-educative.

Reforma învățământului superior începută din anii '90 s-a redus la introducerea unor schimbări și modificări parțiale care au avut deseori un caracter incoerent, neadecvat. Astfel, declarația de la Sorbona din 1998 și declarația de la Bologna din 1999 au introdus noi dezbateri privitor la abordarea culturală ca misiune a universităților europene [6]. Modernizarea curriculumului învățământului superior din Republica Moldova în contextul Procesului Bologna este determinată de factori sociali, politici, economici și educaționali, care reflectă relațiile dintre instituțiile de învățământ superior la nivel instituțional, interuniversitar și internațional. Preluarea pe parcurs a noilor tehnologii de implementare a Sistemului de Credite Academice din curriculumul românesc a făcut ca unele instituții de învățământ superior din Republica Moldova (printre care și Universitatea de Stat) să practice un nou curriculum universitar, unul compatibil cu valorile spațiului universitar european. Sistemul în cauză este conceput ca un mecanism eficient care să permită studenților mobilitatea între universitățile din țară și cele de peste hotare, inclusiv România.

În acest context, România devine statul care contribuie în cea mai mare măsură la pregătirea cadrelor de înaltă calificare pentru Republica Moldova [7] în astfel de domenii ca economie, medicină, politologie, istorie, management, jurnalism, limbă și literatură etc. În contextul Procesului Bologna și a aderării României la Uniunea Europeană, introducerea dimensiunii europene, compatibilizarea curriculumului, apropierea de standardele universitare europene, promovarea criteriilor de calitate academică recunoscute pe plan internațional, mobilitatea academică constituie obiective prioritare ale educației atât în România, cât și în Republica Moldova.

La nivel de ministere sunt organizate diferite cursuri de reciclare, anchetare și chestionare a specialiștilor, în scopul elaborării seminarelor metodice și a recomandărilor privind parteneriatul dintre instituțiile de învățământ din România cu cele din Republica Moldova.

Colaborarea cu instituțiile de învățământ superior din România au dus, de asemenea, la elaborarea noilor standarde de formare profesională și standarde curriculare cu relevanță internațională. Se vor putea elabora standarde de calitate comparabile cu cele din țările europene, iar calitatea curriculumului universitar va putea fi evaluată de piața profesională a diplomelor universitare internaționale [8]. Fără îndoială, cel mai important domeniu al colaborării, cu cele mai însemnate urmări în viitorul apropiat și în perspectivă, îl reprezintă domeniul învățământului. Calitatea învățământului superior românesc constituie un exemplu pentru instituțiile de învățământ din Republica Moldova. Această afirmație se bazează pe cererile de material didactic românesc, prin schimbările de experiență, mai ales în domeniul economic și politic, de către instituțiile de învățământ din Republica Moldova, prin numărul mare de cereri de burse oferite, în limitele posibilului, de către instituțiile din România.

Colaborarea Republicii Moldova cu România pe plan științific vizează atât domeniul științelor reale, cât și a celor umanistice. Sunt organizate un șir de simpozioane, conferințe, seminare, dezbateri, traininguri în care sunt implicați experți, academicieni, doctoranzi, studenți, diverse cadre didactice etc. De asemenea, au fost încheiate diverse convenții între Uniunea Studenților, Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova și Uniunea Scriitorilor din România.

Spre exemplu, Laboratorul de Filosofie al Fundației Soros, Moldova, care a organizat programe, proiecte, dezbateri în scopul familiarizării intelectualității basarabene cu unele probleme ale filosofiei contemporane, unde au fost invitați cei mai prestigioși filosofi români contemporani de o notorietate europeană, și anume: Djuvara Neagu, Alexandru Surdu, Andrei Marga, Victor Stoichiță, Sorin Vieru ș.a. La începutul anilor '90, Asociația Tinerilor Români din afara granițelor organizează un șir de conferințe cu genericul „Latinitatea nu se oprește la Prut”. Conferințele date demarează pe parcursul mai multor ani în cadrul proiectului „Basarabia azi și mâine” cu scopul de a da o abordare mai originală evenimentelor istorice arătând astfel că și Republica Moldova face parte din spațiul latin european. Colaborările științifice s-au desfășurat la Iași în incinta Universității „Al. Ioan Cuza”. Tot aici s-au prezentat și rezultatele sondajului realizat cu cei 1000 de tineri din Republica Moldova și Bucovina aflați la studii în România [9].

Din 1995 până în 2004 se desfășoară Concursul internațional de fizică al tinerilor români de pretutindeni „Ștefan Procopiu”, organizator fiind Cercul Profesorilor de fizică „Ștefan Procopiu”, antrenându-se astfel o participare importantă a elevilor, studenților și profesorilor de fizică din România și din Republica Moldova (cu centrele deschise la Chișinău, Bălți, Cahul, Criuleni).

Din 1998 până în 2004 au activat sub aspect cultural cu România și alte instituții pedagogice ce promovau renumitele programe educative cum ar fi: Concursul de Informatică „Otilia Cazimir” și Cercul profesorilor de chimie „Radu Cernătescu” desfășurat la Iași, unde au participat studenți și tinere cadre didactice din Republica Moldova. Tot la Iași s-au mai desfășurat: Cercul de istorie „Nicolae Iorga” de la Școala „Alexandru Vlahuță” din Iași, Cercul studentesc de psihologie „Mirabilis”, Cercul de creație „Micul Prinț”, Concursul Internațional de creație literară „Veronica Micle”, ediția a IX-a 2005 etc. [10].

Asociația ASTRA (Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român), Iași, și Consiliul Local Iași consideră că acest gen de proiecte educaționale au permis accesul direct al tinerilor basarabeni la valorile culturale europene, formându-le astfel o conștiință civică europeană. Un rol deosebit l-a avut Simpozionul internațional „Republica Moldova – în căutarea identității”, organizat în colaborare cu Institutul de Istorie „A.D. Xenopol”, care s-a desfășurat în perioada 8-11 octombrie 2001; la acest simpozion au participat istorici, sociologi, politologi și lingviști din România, Republica Moldova, Germania, Statele Unite ale Americii și Israel.

În perioada 22-24 noiembrie 2001, și-a desfășurat lucrările Simpozionul „Eminescu-Șevcenko”, care la invitația Societății Culturale „Dunărea și Marea” din Cahul (Republica Moldova) au luat parte o delegație formată din profesorul Areta Moșu, cercetătoarea Silvia Cifor, poetul Ion Cozmei și un reporter de la Radio, Iași. O altă manifestare la care au participat delegații ASTREI-Iași este „Identitatea culturală a tuturor românilor”, desfășurată anual la Timișoara. În perioada 17-18 mai 2002, la Iași, Despărțământul ASTREI „Mihail Kogălniceanu”, în colaborare cu Institutul de Filologie Română „Al. Philippide”, a organizat Simpozionul internațional intitulat „Identitatea limbii române în perspectiva globalizării”.

În anul 2003, Despărțământul ASTREI „Mihail Kogălniceanu” Iași și Institutul de Filologie Română „Al. Philippide” au organizat un alt Simpozion internațional intitulat „Limba și literatura română în spațiul etno-

cultural daco-românesc și în diasporă” (15-18 mai 2003), la care au luat parte și filologi din Republica Moldova. Tot aici menționăm și Simpozionul internațional „Spațiul lingvistic și literar românesc din perspectiva integrării europene” [11], organizat în zilele de 1 și 2 octombrie 2004 de Despărțământul ASTREI „Mihail Kogălniceanu” Iași, Institutul de Filologie Română „Al. Philippide” al Academiei Române și Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova.

La începutul anului 2005, desfășurarea Conferinței științifice internaționale „Dimitrie Cantemir – umanist, gânditor și om de știință - 330 de ani de la naștere”, organizată de Universitatea Real-Umanistică din Cahul, Republica Moldova, și Despărțământul „Mihail Kogălniceanu” Iași, la care au participat un număr impresionant de doctoranzi, prezintă un vast material la această temă, fiind intens apreciată de publicul român.

Un alt aspect în colaborarea științifică îl constituie cooperarea dintre academii. Academia de Științe a Moldovei și Academia Română au remarcat în 2005 diverse acorduri de colaborare științifică. Genul acestor conferințe și simpozioane din această perioadă aveau scopul de a contribui la afirmarea aderențelor culturale românești și la idealul „societății deschise” (tabel) [12].

Tabel

1	Acord de colaborare științifică între Academia de Științe a Moldovei și Academia Română, Protocol la Acord	17.01.2005
2	Convenția de colaborare tehnico-științifică între Academia de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești” din România și AȘM	31.05.2005
3	Convenția de colaborare tehnico-științifică pentru perioada 2006-2010 între Academia de Științe a Moldovei, Academia de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești” din România și Academia de Științe Agricole a Ucrainei	17.11.2006

În cadrul ședinței Consiliului suprem pentru știință și dezvoltare tehnologică al Academiei de Științe a Moldovei, anual sunt aprobate diferite proiecte de cercetare moldo-română. Proiecte de cercetare sunt convenite în cadrul ședințelor Comisiilor mixte moldo-române întrunită anual privind implementarea Programului de colaborare bilaterală în domeniul cercetării științifice, dezvoltării tehnologice și inovării între Academia de Științe a Moldovei și Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică din România. Un număr impresionant de profesori, lectori și studenți au participat la diferite seminare și ateliere de instruire, cursuri, traininguri, stagii de documentare în anumite domenii de cercetare la una dintre instituțiile academice din România, fie universități, centre educaționale sau fundații.

Începând cu anul 2000, la fiecare doi ani se desfășoară Conferința Internațională de Inginerie Electrică și Energetică organizată de Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași, iar din anul 2004, anual universitatea organizează Conferința Internațională privind Dezvoltarea Energiei Mecanice. Atrăgând o audiență largă, formată din specialiști români, din Republica Moldova și din străinătate, Conferința are menirea unui schimb de experiență atât în domeniul energetic, cât și cel industrial. Anual, în luna septembrie a fiecărui an, Consiliul științific al Institutului de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane” din Iași invită studenți și lectori din Republica Moldova să participe la manifestările științifice derulate în cadrul Zilelor Academice Iașene. Sesiunea științifică internațională „Biologia la începutul secolului XXI” organizată de Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, care a întrunit în 2005 un număr impresionant de tineri cercetători în domeniul biologiei din Cahul, Bălți și Chișinău.

Departamentul de Istorie al Facultății de Istorie a Universității „Al.I.Cuza” din Iași, în anul 2004, organizează Conferința Internațională „Ștefan cel Mare - la o jumătate de mileniu în conștiința națională”; în 2005 se desfășoară o altă conferință cu genericul „O analiză comparată a evoluției urbane din Transilvania și Moldova în a doua jumătate a secolului al XV-lea”; în același an are loc Conferința internațională „Doi domnitori creștini europeni la sfârșitul Evului Mediu: Ștefan cel Mare și Matei Corvin” – conferințe a căror materiale și rezumate enumeră nume notorii din Republica Moldova.

Centenarul Facultății de Psihologie a Universității din București a constituit prilejul organizării unor acțiuni științifice care să contribuie la creșterea vizibilității psihologiei românești în spațiul cultural științific european. Conferințele de acest gen au avut scopul de a valorifica contribuțiile psihologiei românești, a marilor personalități din București și Chișinău, insistând asupra impactului acestora privind știința psihologică din întreg spațiul european. Evidențiem și colaborarea moldo-română cu Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu, România, care între anii 1992-2007, Facultatea de Inginerie a acestei universități a organizat 12 conferințe

științifice cu participare internațională, prilejuind schimburi științifice atât cu cadre didactice din România, cât și din Republica Moldova și Bulgaria. De asemenea, pe parcursul anilor s-au organizat diferite simpozioane cu cele mai diverse tematici, abordându-se problematici concrete ale mediului industrial din aceste state.

Seria simpozioanelor internaționale privind teoria și practica reabilitării patrimoniului cultural organizat în România (Iași, București, Cluj și Suceava) a demarat în anul 1992 sub forma unui curs internațional de specializare în domeniul protecției monumentelor istorice, devenind, apoi din 1993, simpozion internațional. Primele 10 ediții au fost organizate anual, în 2001 luându-se decizia de a transforma manifestarea în bienală, toate simpozioanele desfășurându-se pe o durată de 6-8 zile, de regulă, în luna martie. Din 1994, prelegerile apar tipărite în volume, acestea fiind deosebit de apreciate de specialiști, conținând informații de un înalt nivel științific, cu valoare teoretică și practică.

Anul 1999 marchează apariția volumului de prelegeri la data începerii conferinței, iar din 2000, lucrările desfășurate în plenul și la mesele rotunde ale simpozionului pot fi urmărite în volumele complementare aduse la forma finală până la data ediției. Simpozioanele au purtat tematici diferite, dintre care putem enumera: „Curs de protecție a monumentelor istorice” (1992), „Patrimoniul arhitectural de cult” (1998), „Protecția orașelor istorice” (2001), „Reabilitarea construcțiilor istorice, aspecte de compatibilitate” (2003), „Protecția globală a orașelor istorice” (2005) etc. Astfel, laboratoarele de cercetări existente în instituțiile academice ale Republicii Moldova, care își desfășoară activitatea în parteneriat cu cele din România, au devenit pe parcurs întreprinderi tehnologice cu capacități remarcabile capabile să elaboreze cunoștințe directe din mediul academic și din cercetarea științifică teoretică și de bază, transformându-le treptat în aplicații utile progresului social. Pentru Republica Moldova, activitățile de acest gen sunt mereu cele mai esențiale. Aceasta îi oferă sistemului productiv posibilitatea de a ține piept concurenței globale, precum și de a cuceri piețe noi de desfacere, tehnologia realizând producții inovatoare și ameliorându-le pe cele deja existente [13].

Activitățile culturale promovate în perioada anilor 1999-2005 au pus la dispoziția cercetătorilor Republicii Moldova experiența și competențele tehnologice românești prin acorduri și colaborări strategice în astfel de sectoare ca activitatea editorială, productivitatea informațională și tehnologia aplicată în sectoarele securității, învățământului, mediului și sănătății, industriei, electronicii etc. Colaborarea pe linia cercetării a predispus acumularea cunoștințelor utile în sfera producerii, a lărgit orizontul posibilelor cooperări cu România, întru apariția și dezvoltarea noilor inovații necesare pentru creșterea sistemului productiv, modern și competitiv necesar la moment Republicii Moldova. Cultivarea și implementarea cunoștințelor și tehnologiilor comune ale acestor două țări sunt concentrate în mediul academic, fiind structuri necesare în exprimarea atât a gradului de inteligență, cât și în stimularea interacțiunii și valorificării culturii unui stat.

Referințe:

1. Acord între Serviciul de Stat de Arhivă al Republicii Moldova și Direcția Generală a Arhivelor Statului din România, 30.09.92, p.159-160.
2. Elevi și studenți basarabeni puteți trece Prutul // Jurnal de Chișinău, 2002, nr.140, 9 august, p.3.
3. Admiterea 2004 pentru basarabeni în România // Jurnal de Chișinău, 2004, nr.294, 2 iulie, p.11.
4. Op.cit., p.11.
5. Roibu N. România ne-a acordat 1050 de burse în universități // Timpul de dimineață, 2005, nr.29(211), 22 iulie, p.3.
6. Marga A. Legitimarea culturală a universității europene. Declarația de la Bologna-1999 // Vatra. Revistă lunară de cultură editată de Uniunea Scriitorilor, Consiliul județean Mureș, an.33, Târgu Mureș, 2006, nr.424, p.66-73.
7. Patraș M. Relațiile socioeconomice dintre Republica Moldova și România // Literatura și arta, 2007, nr.16, 19 aprilie, p.7.
8. Rusnac Gh., Muraru E., Guțu VI. Învățământul superior din Republica Moldova în contextul Procesului de la Bologna // Materialele Conferinței științifice internaționale „Integrarea europeană și învățământul universitar: aspecte filosofico-metodologice”. - Chișinău: CEP USM, 2007, p.3-18.
9. Jomir E. Latinitatea nu se oprește la Prut. Proiectul – Basarabia azi și mâine // www.cuzanet.ro (vizitat 28.10.2010).
10. Concurs internațional de creație literară „Veronica Micle” // Revista Română ASTRA – Despărțământul „Mihail Kogălniceanu”, Iași. An. XII, 2006, nr.1(43), martie, p.3.
11. Op. cit., p.3.
12. Bobîna Gh., Surugiu L. Conferințele „Constantin Noica” la Chișinău // Literatura și arta, 1997, nr.11(2691), 13 martie, p.3.
13. Păslaru VI., Cara A. Învățământul din Republica Moldova în perioada de tranziție la societatea democratică // Destin românesc, 2001, nr.4, p.78-97.

Prezentat la 13.06.2011